

8. ELS SIGNES DE PUNTUACIÓ

L'ús correcte dels signes de puntuació ajuda a estructurar el discurs escrit i facilita la seua correcta llectura i comprensió. Dins del text s'usen immediatament darrere d'una paraula i van seguits d'un espai i de la paraula següent.

8.1. EL PUNT (.)

Senyala una pausa obligatòria en el discurs i marca el final d'una oració en sentit complet o el final d'un text. Hi ha tres classes de punts: el punt i avant o punt i seguit, el punt i a banda o punt i a part, i el punt i final.

8.1.1. El punt i avant o punt i seguit

S'utilisa en acabar una oració en sentit complet i indica que el text segueix en una nova oració sense conexió sintàctica en l'anterior, però que el seu significat té que veure directament en el tema del discurs i en el desenroll de l'idea continguda en l'oració precedent. Recordem que indica una pausa breu:

L'orchata és una beguda refrescant típica valenciana preparada a base de sucre, aigua i chufa. La chufa és un tubèrcul de sabor dolç provinent de les raïls de l'espècie Cyperus esculentus, groc per fòra i blanc per dins.

8.1.2. El punt i a banda o punt i a part

Senyala una pausa obligatòria llarga, marca el final d'un paràgraf i darrere d'ell se'n mamprén un altre a banda a on s'expressa una nova idea relacionada en el tema del discurs:

L'orchata és una beguda refrescant típica valenciana preparada a base de sucre, aigua i chufa. La chufa és un tubèrcul de sabor dolç provinent de les raïls de l'espècie Cyperus esculentus, groc per fòra i blanc per dins.

L'etimologia del terme és encara incerta. Alguns autors defenen l'orige occità del terme, mentres que uns altres li assignen procedència mossàrap o italiana. Vinga per via mossàrap, vinga per via italiana o occitana o, inclús, siga una paraula romànica en influència àrap, pareix derivar de la paraula llatina hordeata, que significa "feta en ordi".

En l'escriptura caligràfica (feta a mà) darrere de punt i a banda s'escomença el nou paràgraf en la línia següent. Ademés, el primer rengló del paràgraf va sagnat –és dir,

que escomença més a dins que els altres—, igual que la primera línia que obri un text. En els texts impresos és possible delimitar els paràgrafs per diversos procediments:

- a) Igual que en l'escriptura a mà, açò és, escomençant la primera línia del nou paràgraf més a dins que les demés:

L'orchata és una beguda refrescant típica valenciana preparada a base de sucre, aigua i chufa. La chufa és un tubèrcul de sabor dolç provinent de les raïls de l'espècie Cyperus esculentus, groc per fòra i blanc per dins.

L'etimologia del terme és encara incerta. Alguns autors defenen l'orige occità del terme, mentres que uns altres li assignen procedència mossàrap o italiana. Vinga per via mossàrap, vinga per via italiana o occitana o, inclús, siga una paraula romànica en influència àrap, pareix derivar de la paraula llatina hordeata, que significa “feta en ordi”.

- b) Deixant una línia en blanc entre cada paràgraf. És un procediment alternatiu a l'anterior, no complementari. Si usem esta fórmula, no hem d'escomençar el nou paràgraf en el primer rengló desplaçat cap a dins:

L'orchata és una beguda refrescant típica valenciana preparada a base de sucre, aigua i chufa. La chufa és un tubèrcul de sabor dolç provinent de les raïls de l'espècie Cyperus esculentus groc per fòra i blanc per dins.

L'etimologia del terme és encara incerta. Alguns autors defenen l'orige occità del terme, mentres que uns altres li assignen procedència mossàrap o italiana. Vinga per via mossàrap, vinga per via italiana o occitana o, inclús, siga una paraula romànica en influència àrap, pareix derivar de la paraula llatina hordeata, que significa “feta en ordi”.

- c) Per mig de la denominada sagnia francesa, inversa a la sagnia habitual i consistent en escriure el primer rengló alineat a l'esquerra i les demés línees del paràgraf desplaçades cap a dins:

L'orchata és una beguda refrescant típica valenciana preparada a base de sucre, aigua i chufa. La chufa és un tubèrcul de sabor dolç provinent de les raïls de l'espècie Cyperus esculentus groc per fòra i blanc per dins.

L'etimologia del terme és encara incerta. Alguns autors defenen l'orige occità del terme, mentres que uns altres li assignen procedència mossàrap o italiana. Vinga per via mossàrap, vinga per via italiana o occitana o, inclús, siga una paraula romànica en influència àrap, pareix derivar de la paraula llatina hordeata, que significa “feta en ordi”.

8.1.3. El punt i final

Senyala la fi d'un text o d'una part autònoma en un escrit, com ara un capítol o una secció d'un llibre.

8.1.4. Seqüències que no duen punt

Quan van aïllades, és dir, quan formen rengló per sí mateixa, no escriurem punt darrere de les següents seqüències:

- a) Despuix dels títuls, subtítuls o epígrafs, ni tampoc darrere del nom de l'autor que subscriu una obra:

Tirant lo Blanch
Joanot Martorell

6.1. Les oracions interrogatives

- b) En acabant de les dedicatòries:

Als bars que, com algunes persones, acullen sense fer preguntes

Josep Vicent Miralles

- c) Darrere dels eslògans publicitaris:

Lliggam en valencià: vixcam en llengua valenciana

- d) Despuix de les llínees d'un índex:

TAULA D'AUTORS

Xavier CASP 9

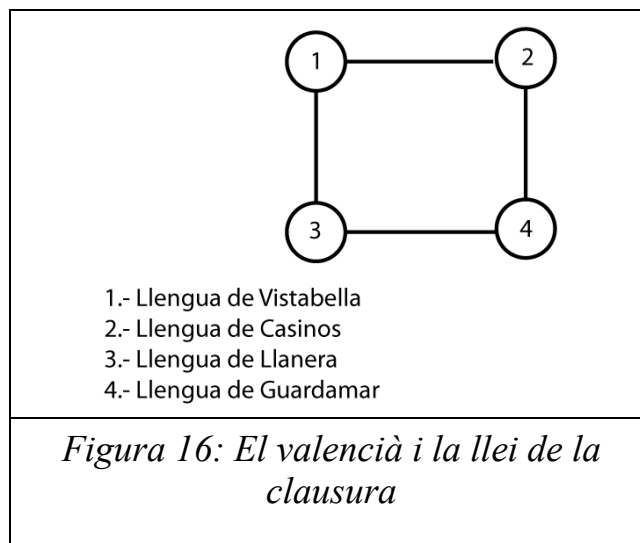
Anfós RAMON 13

Pere DELMONTE 27

Joan GIL BARBERÀ 35

(AELLVA, Clams de vida)

e) En els peus d'imatge:



f) En acabant de les llistes, com els plats de la carta o el menú d'un restaurant, o com les opcions múltiples de resposta a una pregunta en els exàmens o jocs. Per eixemple:

PER A PICAR

Figatells

Esgarradet

Pa en bonyítol i olives

Creïlles braves

O be:

¿Quin és l'autor de Lo Sompni de Joan Joan?

a) Jaume Gaçull

b) Roiç de Corella

c) Jaume Conesa

d) Anfós Ramon

8.1.5. Uns altres usos

El punt té uns altres usos, alguns d'ells no lingüístics, sino associats a l'escriptura de sifres, segons vorem:

- a) Darrere de les abreviatures, excepte en les unitats del Sistema Internacional:

Dr., Sr., adj., ant., prep., dl. (dilluns), dm. (dimecres).

Pero: *km, ml, m, mm...*

- b) Quan s'escriuen sifres, el punt separa els milers:

Els presuposts que es presenten no han de sobrepassar els 15.000 euros.

- c) Quan s'escriuen dates en sifres, el punt separa el dia del més, i el més, de l'any:

El huit de giner de mil noucents huitantahuit (8.01.1988)

També es pot substituir el punt pel guió (8-01-1988) o per la barra: 8/01/1988.

- d) En l'escriptura en números aràbics de les hores és preferible usar els dos punts (:) i no el punt:

Sol vindre a les 17:30 hores.

Millor que: *a les 17.30 hores.*

- e) Opcionalment, darrere de cada una de les lletres d'una sigla. La tendència és a no posar-lo quan les sigles actuen com una paraula o són molt conegudes:

U.S.A., O.M.S.

Pero també: *OTAN, UNESCO, CD, SA, SL*

8.2. LA COMA (,). USOS GENERALS

Senyala una pausa breu en el discurs i s'usa en els següents casos:

- a) Per a separar les diferents parts que componen una enumeració:

Duc creïlles, bajoqueta, fesols, albargines i alls porros.

- b) Pero si els elements que componen l'enumeració van units per les conjuncions *i, o, ni* no es posa coma:

Son pare fon escritor, periodiste i noveliste.

Els chiquets de hui no tenen joguets de fusta ni de cartó ni de llanda.

No en vullc ni una ni mija ni cap.

- c) No obstant, escriurem coma davant de les conjuncions copulatives *i, ni* o de la disjuntiva *o* en els següents casos:

- Quan la conjunció introduïx una seqüència que no remet únicament a l'últim element coordinat, sino a tota l'oració anterior:

Buscàrem una plana, un martell, unes taches i un desentornellador d'estrela, i mamprenguérem la faena.

Trauràs un excelent o un notable, o et quedaràs sense premi.

- Quan encapçalen un element semànticament heterogèneu respecte dels enumerats anteriorment:

Escomençaren a discutir, passaren als insults, aplegaren a les mans, i al final no es firmà el contracte.

Ací la gent va els dumenges a prendre el bany a la platja, al cine o de festa, i en el meu poble els jóvens ixen també a prendre el bany en el riu.

- Per a afegir un terme encapçalat per *i*, quan és l'últim d'una sèrie d'elements complexos, separats entre sí per punt i coma. En este cas també és possible l'us del punt i coma per a introduir l'element final:

Encara hem de fer moltes paradetes: hem d'omplir el depòsit en la gasolinera; comprar el pa, en el forn; llomello, en la carniceria, i les clòchines, en la peixcateria.

Encara hem de fer moltes paradetes: hem d'omplir el depòsit en la gasolinera; comprar el pa, en el forn; llomello, en la carniceria; i les clòchines, en la peixcateria.

- Quan la conjunció introduïx un incís o especificació:

S'encontrà cansat, i sense un gallet, en lo mig del carrer.

Si la conjunció *i* va reforçada per un adverbi de sentit intensiu o aditiu (*ademés, inclús, damunt...*), s'ha d'evitar emmarcar el conjunt de l'incís aditiu entre comes. Aixina, de les tres variants de puntuació següents, únicament són correctes les dos primeres, perquè, si en la tercera suprimim l'incís aditiu entre comes, l'oració no tindria massa sentit:

L'alumne entrà en l'aula sense demanar permís, i damunt no parà de parlar en el companyó durant tota la classe. (Correcte).

L'alumne entrà en l'aula sense demanar permís i, damunt, no parà de parlar en el companyó durant tota la classe. (Correcte).

L'alumne entrà en l'aula sense demanar permís, i damunt, no parà de parlar en el companyó durant tota la classe. (Incorrecte).

A banda d'estos casos en que la coma davant de la conjunció copulativa o disjuntiva és obligatòria, en uns altres resulta potestativa *i*, inclús, freqüent:

- Quan l'oració introduïda per estes conjuncions té el seu propi subjecte o quan el membre oracional anterior té una extensió considerable:

Aplegàrem tart a causa de l'emboç que patirem en l'autovia en eixir d'Alacant, i el pare s'enujà en nosatres.

- Quan la conjunció *i* equival a *pero*:

El mege li prescrivé repòs, i seguix fent deport.

Volíem eixir d'excursió, i mamprengué a ploure.

- d) Escrivem coma davant dels elements o membres introduïts per les conjuncions distributives (*ara...ara, be...be, ya...ya, siga...siga, etc.*):

Farem una bona paelleta, be el dissabte, be el dumenge.

No pot estar-s'hi quieteta: ara corre, ara bota, el cas és no parar en torreta.

No obstant, en oracions poc complexes podem estalviar-nos la coma davant del primer membre de la distribució, en el cas de que, en escriure-la, provoquem la separació entre el subjecte i el verp:

L'home ara ria, ara plorava, sense saber ben be qué fer.

- e) Posarem coma per a separar un vocatiu o una interjecció d'una oració:

Hola, Vicent.

Eduart, ix d'ací ara mateixa.

Llig açò, Nelo, pero alt i clar.

No patixca, senyora Baixauli.

¡Uf, quin descans!

També és possible separar l'interjecció d'una oració sancera per mig de punt:

¡Uf! Quin descans.

Quan apareixen diverses interjeccions seguides, cada una d'elles ha d'anar separada per coma (*¡Ai, ai, ai, quin mal de panxa!*) a no ser que es considere que tots els elements formen part d'una unitat interjectiva, cas en que poden anar sense coma (*¡Sí home! o ¡Sí, home!*).

- f) Delimitarem per mig de coma els incisos dins d'una oració:

Hui de vesprada, a boqueta nit, hem acabat la faena.

Ma germana, que és joveneta, ix els dumenges, crec que a la discoteca, si no té exàmens al sendemà.

Llevat d'Aleixandre, tots els alumnes aprovaren el curs.

- g) Per a delimitar una construcció absoluta inicial en la que la predicació es du a terme per mig d'un verp en forma no personal (gerundi o participi), independentment de l'oració principal:

Convocada la junta, escomençà la reunió.

Gemecant sense parar, al final cridà l'atenció de l'enfermera.

Convé distinguir estes estructures de les construccions de gerundi integrades dins de l'oració principal en funció de complement circumstancial o predicatiu, les quals van sense coma:

Aforrava poc a poc treballant sense descans.

Dormint tot lo sant dia no trobaràs mai faena.

Escoltar a Alícia parlant en anglés me resulta molt estrany.

- h) Per a reflectir un émfasis, normalment acompanyada de l'anteposició de l'element destacat:

Per vore la pel·lícula, nos quedàrem en ma casa.

No és costum seua, fer una becada tan llarga. (En este cas, l'element antepost ve també destacat per la posposició del possessiu *seua*, desplaçat de la posició prenominal habitual dels determinats).

Pero quan l'anteposició té valor tematisador, és dir, quan s'antepone un element per a convertir-lo en el tema de l'oració i incidir sobre ell a continuació, la coma no és obligatòria. Si l'element tematisat és un complement directe o indirecte, és obligatori repetir-lo pel pronom:

Este matí he vist al tio Lluís en la pasticeria, pero a la tia (,) fa mesos que no la veig.

En el cas de que l'element antepost siga un sintagma nominal introduït per la preposició *de* en valor partitiu també s'ha d'aïllar per mig de coma:

De café, ne vullc un quilo i, de sucre, posa-me'n dos.

- i) Per a separar oracions que tenen la mateixa funció gramatical i que no estan unides per conjuncions:

De colp i repent, digué que volia vore la tele, menjar roses, beure un refresc i passar la vesprada en el sofà.

- j) Per a intercalar aposicions o complements explicatius d'un nom:

Tabarca, illa valenciana, s'encontra prop d'Alacant.

Son yayo, correger de professió, feu estos ramals.

No obstant, si l'aposió especifica la part de significació que s'ha de considerar, no es posa la coma:

Ausias March poeta és més conegut que Ausias March cavaller i falconer.

k) Per a indicar que s'omet o elidix un verp evitant una repetició:

Ells se n'anaren de vacances; nosatros, no.

Yo vullc vi; tu, mistela.

Uns diuen que no; uns atres, que sí.

l) Per a separar en un discurs els connectors, com ara: *per eixemple, en realitat, a fi de contes, és dir, per tant, puix, llavors, ara be, en resum, finalment, ademés, en efecte, en fi*, etc.:

Despusdemà és dumenge, ara be, treballaré tot el dia.

Vicent és funcionari, és dir, que ha aprovat una oposició.

Hui fa sol, llavors, podem anar a la plaja.

Li han regalat una casa, a fi de contes, són sos pares.

m) Per a separar els components d'oracions nominals, com ara refrans, sentències o dits populars:

Més val perdre, que més perdre

Mort el gos, morta la ràbia.

Quan cante el renoc, bon orage.

8.3. LA COMA EN L'ORACIÓ COMPOSTA I EN UNS ATRES USOS

En les oracions compostes, en llínees generals, podem dir que es posa coma davant de les subordinades adverbials i condicionals quan el membre subordinat precedix al principal:

Si vens en fam, fes-te un cantellet de cuixot.

Quan me pagarà, li donaré l'encomanda.

En els següents apartats delimitem més específicament els usos de la coma en les oracions compostes:

8.3.1. Oracions adversatives

Separarem entre comes els membres d'una oració adversativa:

No tindrem vacances en desembre, sino en giner.

Vullc eixir de viage, pero no tinc prou diners.

Convé remarcar que la coma ha de precedir a la conjunció *pero*, la qual no ha de dur coma darrere si no és requerida per unes altres normes de puntuació com, per exemple, per la presència d'un incís:

**Pensava que estava més grosset, pero, el veig molt prim (incorrecte).*

Pensava que estava més grosset, pero el veig molt prim (correcte).

Tots aplegaren cansats, pero, excepte Toni, ningú se quedà a dormir (correcte, puix la coma darrere de pero ve induïda per la presència d'un incís).

No obstant, quan la conjunció *pero* va seguida d'oració interrogativa o exclamativa, sí marcarem per mig de coma la pausa que es produïx:

També hi ha, sobretot, un tou de lluna / i un goig d'estreles per a la delícia..., / pero, ¿quí pot mirar cases amunt?

S'ha de tindre en conte que *sino* no anirà precedida de coma quan tinga valor exclusiu i equivalga a “excepte, tret de, llevat de”:

Ningú sino ell pot ensajar el paper.

8.3.2. Oracions relatives

Escrivim entre comes les oracions de relatiu adjectives explicatives, pero no les especificatives:

Els chiquets, que tenen més de huit anys, hauran de pagar el billet (oració explicativa, significa que tots hauran de pagar, porque tenen més de huit anys).

Els chiquets que tenen més de huit anys hauran de pagar el billet (és especificativa, significa que a soles pagaran aquells que superen els huit anys, de manera que alguns entraran debades).

Per a les oracions relatives sense antecedent seguirem els mateixos criteris que per als elements de l'oració simple: si realisen una funció exigida pel significat del verb, no duran coma (vore més avall, punt 8.3.8).

Aixina, si l'oració de relatiu funciona com a subjecte (*Qui t'ha enviat estes roses roges este matí per correu deu d'estar molt enamorat de tu*; *Que alce la mà qui no tinga got*), objecte directe (*Ajuda a qui t'ajude*), objecte indirecte (*Compra-li-ho a qui*

ho venga més barat), objecte de règim (*Estic parlant de qui tu ya saps*), atribut (*Ell és qui ha d'estar agrait*) i també si és complement nominal (*El gos de qui ama la cacera està aveat a anar pel camp*), no l'escriurem entre comes, per molt llarga que siga.

S'exceptuen les oracions en que l'oració relativa forma part de sentències o refrans, les quals sí duren coma, d'acort en la tradició de marcar l'estructura bimembre d'estes construccions segons indicàvem més amunt: *Qui guarda quan té, menja quan vol; Qui no treballa, badalla*.

Les oracions relatives de temps poden dur coma quan van davant del verp i no són molt curtes, especialment si tenen subjecte propi:

Quan Ana aplegà, yo ya havia preparat la paella (ací és recomanable posar coma perquè la subordinada té el seu propi subjecte).

Quan parlí en el meu veí, me paregué una miqueta nerviós.

Quan aplegaré te tocaré per telèfon (ací la relativa no pot dur coma perquè està reduïda a la mínima expressió: relatiu + verp).

Me paregué una miqueta nerviós el meu veí quan parlí en ell (la relativa no du coma perquè va darrere del verp).

8.3.3. Oracions subordinades substantives

La puntuació de les oracions subordinades substantives s'ajustarà a les normes generals, de manera que no les emmarcarem entre comes si realisen una funció sintàctica demanada pel semantisme verbal (subjecte, objecte directe, objecte de règim...):

Que un obrer de vila s'encarregue de la reforma m'inspira confiança (subordinada substantiva en funció subjecte).

Digué que era tart (subordinada substantiva en funció d'objecte directe).

La conjunció *que* no ha de separar-se mai per coma de l'enunciat que introduïx:

**Hi ha un gran descontent social, a causa de que, el número de desocupats que no cobren cap de subsidi, ha creixcut substancialment en els últims anys* (incorrecte).

Hi ha un gran descontent social, a causa de que el número de desocupats que no cobren cap de subsidi ha creixcut substancialment en els últims anys (correcte).

8.3.4. Oracions causals

Les oracions causals introduïdes per les conjuncions *ya que*, *puix*, *puix que*, *que*, *com*, *com que*... van delimitades per coma:

Ya que estàs ací, ajuda'm a alçar els joguets del chiquet.

Compraren bona cosa de menjar, puix tenien convidats.

Escomençarem pronte, puix que tant hem de pintar.

Puix que les interjeccions expressen els sentiments del parlant, solen portar coma.

Com la botiga està tancada ad estes hores, haurem d'anar al supermercat.

Mone a casa, que ya és tart.

Normalment les oracions causals no duen coma quan van introduïdes per la conjunció *perque*:

Està debellit porque li han pagat hui.

Els cossos cauen a terra porque els atrau la gravetat.

No obstant, quan la conjunció *perque* introduïx una causal que es pronuncia entre pauses i en inflexió tonal ascendent, equival a les conjuncions del punt anterior i anirà entre comes:

Aniré en coche, porque tinc la moto en el taller...

També duen coma les oracions causals encapçalades per *perque* quan no expressen la causa de l'oració principal, sino el motiu que justifica el fet d'enunciar eixa oració. En *Els Gomis estan en casa, porque tenen la llum de la cuina encesa* la conjunció *perque* no indica que els Gomis s'hagen quedat a causa de tindre la llum encesa, sino que el parlant pensa que estan en casa en vore la llum. Equival, per tant, a *Crec que els Gomis estan en casa porque tenen la llum encesa*.

Duran coma igualment quan la causal vaja anteposta (*Perque li tenien enveja, no el convidaren a la festa*), a no ser que *perque* tinga valor emfàtic i puga anar acompanyat pel focalisador *precisament*, en el qual cas anirà sense coma: (*No et queixes: precisament porque treballe dèu hores al dia pots comprar-te tot lo que vols*).

8.3.5. Oracions finals

Les oracions subordinades finals no duen coma (*T'he dut el paraigües per a que te l'endugues al fútbol*), a no ser que vagen antepostes a l'oració principal i tinguen una

extensió considerable (*Per a que la gent estiga satisfeta en la societat actual, és necessari que se li asseguren les condicions bàsiques de vida*) o que expressen la finalitat en la que s'emet l'oració (*Per a que ho sàpies, he solucionat el problema yo a soletes; Per a que t'enteres, tu també tens els teus defectes*).

8.3.6. Oracions condicionals

Les oracions condicionals (encapçalades per *si* o per una altra conjunció equivalent) i les oracions concessives (introduïdes per *encara que* o per una altra conjunció sinònima) tendixen a dur coma si van antepostes o en posició interior:

Si no plou esta primavera d'hivern, patirem problemes d'abastiment d'aigua.

A pesar de que / Encara que ho deixa tot per a última hora, sol traure bones notes.

Esta terra, sempre i quan se respecte el guaret, pot donar bones collites.

Emili, a pesar de que li han pujat el jornal, apenes aplega a fi de més.

En canvi, quan les condicionals i les concessives van en acabant de l'oració principal, no solen dur coma, a no ser que indiquen, respectivament, una condició o un impediment, no per a l'oració principal, sino per a l'emissió de l'enunciat:

Podràs satisfer el teu desig si aforres uns dinerets.

Aniré al colege encara que em faça mal el quixal de l'enteniment.

No para de beure colpets encara que li fa mal l'estómac.

Pero:

He de pagar yo el conte, si no he entés malament (du coma perque expressa una condició, no per a pagar el conte, sino per a afirmar que ha de pagar-lo ell = *Si no he entés malament, puc dir que he de pagar yo el conte*).

Te vullc molt, encara que no t'ho cregues = (du coma perque expressa un obstàcul per a expressar el seu amor = *Te vullc molt, encara que no sé si val la pena dir-ho, perque no t'ho creuràs*).

8.3.7. Oracions ilatives, consecutives i comparatives

Encara que constituïxen estructures bimembres, no duen coma les oracions comparatives ni les consecutives:

Esta agència de viages és més barata que la teua.

Estava tan cloixit que es gità sense sopar.

No obstant, sí escriurem coma davant de les oracions subordinades ilatives introduïdes per conjuncions com *aixina que, per tant, per lo tant, de manera que...*:

Has dit moltes mentires, aixina que ya no et crec.

Hui és dumenge, per tant, anirem a la plaja.

Ha deprés a tocar l'orgue, de manera que serà el nou organiste de l'iglésia.

També duen coma les oracions consecutives proporcionals, és dir, les que indiquen una correlació:

Quant més ràpit parla, manco s'entén lo que diu .

Quant més té, més vol.

8.3.8. Unes atres especificacions sobre l'us de la coma

És incorrecte escriure coma entre el subjecte i el verp:

**Els veïns, s'acostaren al porche atrets pel soroll que escoltaven (incorrecte).*

Els veïns s'acostaren al porche atrets pel soroll que escoltaven (correcte).

**Un gos, un gat, una cagarnera, són animals habituals de companyia, pero no una rabosa ni un orso (incorrecte).*

Un gos, un gat, una cagarnera són animals habituals de companyia, pero no una rabosa ni un orso (correcte).

Naturalment esta regla deixarà d'aplicar-se quan en el subjecte concórrega un atre element que exigisca la presència de coma; per eixemple, quan darrere del subjecte vaja un incís o una explicació (*Llàzer, peluquer de professió, t'aconsellarà sobre la teua forma de pentinar-te*) o un etcétera (*L'advocacia, la medicina, la docència, etcétera, són considerades professions lliberals*).

Tampoc és correcte escriure coma entre el verp i les funcions sintàctiques exigides pel significat verbal (objecte directe, objecte indirecte, objecte de règim, complement agent de la veu passiva, complement predicatiu) ni entre els verps copulatius i el seu atribut:

Se menjà un bon grapat d'anous.

Li ha posat un bon baló al punta de l'equip visitant.

Estic fart de que parleu sempre de deport.

L'edifici fon construït pel gran arquitecte Pere Comte.

Du bruta la falda.

Nosatros estem no cansats, sino agotats.

Els complements circumstancials poden anar entre comes quan van anteposts al verb, especialment si són extensos (*En aquella agradable casa situada a la vora del camí, vivia una família un tant estranya*), si s'oponen a un altre complement (*En hivern, vivim en Elig i, en estiu, nos traslladem a la platja de Santa Pola*), o per a delimitar-los quan va dins d'una oració complexa: *L'encarregat vol que, de matí, òbriga i tanque yo la botiga*. Si no concorren estes circumstàncies, lo més habitual és escriure'ls sense coma: *Per la vesprada anirem al cine*.

8.3.9. Uns altres usos de la coma

Hi ha uns altres casos en els que es pot usar la coma, com ara:

a) Per a escriure els números separant les unitats dels decimals:

Medix 2,30 metros d'alçària.

Pot valdre 2,50 euros.

b) Per a escriure les hores separant els segons de les fraccions de segon:

Ha conseguit un rècord de 15,25 segons en la correguda.

c) Per a escriure direccions i dates:

Albuixech, 18 de giner de 1998

Caminaç dels Hòmens, 28, baix. Cullera

8.4. EL PUNT I COMA (;)

Senyala una pausa menor que la del punt, i major que la de la coma. Se pot usar en els següents casos:

a) Per a separar oracions llargues que estan relacionades entre sí i que solen dur comes o uns altres signes de puntuació, excepte quan van enllaçades per les conjuncions *i*, *o*, *ni*, puix llavors s'ampra habitualment la coma. No obstant, el punt i coma és també admissible en eixe cas:

Encara hem de fer moltes paradetes: hem d'omplir el depòsit en la gasolinera; comprar el pa, en el forn; llomello, en la carniceria, i les clòchines, en la peixcateria.

- b) Davant de locucions o conjuncions adversatives o concessives, com ara *no obstant*, *a pesar de*, *encara que*, *pero*, *aixina i tot...* si unixen oracions o parts de l'oració en les que s'usen comes:

Ha caigut un bac de tò; no obstant, si es posa gèl i no fa moviments bruscs, pot trobar-se millor en un tres i no res.

Treballà tot lo que pogué per a guanyar diners suficients; pero, per desgràcia, al final no ho conseguí.

- c) Per a separar oracions que informen d'un fet i la seua conseqüència, si no van unides per ningun conector:

Se prengué tots els medicaments i feu tot lo que li digueren els meges; els resultats foren maravellosos.

- d) Per a separar oracions completes que formen part, totes elles, d'un enunciat:

Existixen lletres majúscules i minúscules; les lletres majúscules són A, B, C, D, E...; les lletres minúscules, a, b, c, d, e...

8.5. ELS DOS PUNTS (:)

S'usen en els casos que eixemplifiquem a continuació. Convé notar que els dos punts van seguits de minúscula en els usos *a, b, c, d*; i, de majúscula, en els usos *e, f, g*:

- a) Ans d'una enumeració:

Açò és lo que fa falta que dugues: canella, rent, farina de forment i melada de bresquilla.

- b) Quan una enumeració acaba en un comentari:

Investigar, estudiar, analisar: eixe és el nostre treball.

Farina, rent, aigua i sal: això és el pa i no una atra cosa.

- c) Darrere de térmens o locucions que aprofiten per a introduir eixemples, com *per eixemple*, *ara comparança*, *com*, *com ara*, *següents*, *a saber*, etc.

Hi han molts dolços típics, ara comparança: l'arnadí, la casca, les llesques, l'arrop i talladetes, els cachaps...

Podem dependre a fer els arrossos següents: arròs negre, arròs a banda, arròs en fesols i naps, arròs en costra...

- d) Per a establir la connexió entres dos proposicions vinculades per una forta relació lògica, com causa-efecte, conseqüència, conclusió, explicació o eixemplificació i oposició:

Li ha tocat la loteria: ara podrà tindre tot lo que ensomiava.

L'alumne no parà de fer nosa als companys i de mastegar chiclet: finalment el mestre el castigà.

Només parla d'ell, de sa vida i de les seues obres: és un vanitós.

No estem d'acort en la sentència: haurem de recórrer-la.

Pot considerar-se una ciutat de primer nivell turístic: oferix al visitant monuments, plages, espectàculs, servicis i un llistat inacabable de diversions.

Anfós no treballa en una fàbrica: és enfermer.

e) Ans d'una cita textual:

Ausias March digué: "Qui espines sembra, descalç no vaja".

f) En fòrmules llegalas de la documentació oficial, darrere de paraules o locucions com ara: *exponc, solicite, certifique, faig constar, se fa saber, resolc*, etc.:

Solicite: Que es corrigga l'erro en la numeració del meu domicili.

Faig constar: Que les proves han segut presentades en temps i forma.

Resolc: Concedir l'ajuda solicitada per N'Ampar Perera Orient.

Certifique: Que la documentació adjunta és còpia de l'original.

Se fa saber: Que d'ara en avant està prohibit prendre el bany en el llavador.

g) Darrere de la salutació d'una carta o escrit dirigit ad algú:

Distinguit senyor Albiach:

Li escriu per a comunicar-li...

Benvolgut amic Nelo:

¿Cóm estàs? Yo...

h) En l'escritura en números aràbics de les hores, separant-les dels minuts:

Sol eixir a les 19:30 hores.

Aplegarem a les 18:40 h.

i) En l'escritura en números aràbics de la divisió aritmètica entre dos cantitats. Els dos punts aniran separats per espais de les sifres contigües, com els restants operadors matemàtics, excepció feta de la barra ($16/2 = 8$):

$$12 : 2 = 6$$

$$500 : 5 = 100$$

$$27 - 3 = 24$$

j) Darrere d'un enunciat que va seguit d'uns eixemples o uns apartats:

S'escriuen en majúscula els noms propis i els topònims:

Vicent, Rafel, Quelo, Alcoy, Alberich, Chilches

Hi han diverses classes de lletres:

a) *Aràbigues...*

b) *Llatines...*

c) *Gregues...*

8.6. ELS PUNTS SUSPENSIVS (...)

Els punts suspensius són tres (...) i van units a la paraula precedent seguits d'un espai en blanc, llevat de quan van seguits de coma, claudàtors, paréntesis o cometes. S'apren en els següents casos:

a) Quan se deixa una frase incompleta, be perque es pretén que el lector la complete, be perque és ben coneguda:

Als llépols els agrada el sucre, pero...

Quant més sucre...

b) Com a recurs per a expressar temor, dubte o sorpresa en una pausa:

Si ton pare s'entera... ¡Llàstima em dones!

Fa temps que no plou, pero a lo millor hui...

El chiquet, per fi, caminava, corria i botava... ¡I es tornà a trencar la cama d'un bac!

c) Per a substituir en una enumeració a l'etcétera:

De postres tenim meló d'Alger, bresquilles, fraules, albercocs...

d) Per a indicar que una cita és més llarga i que n'elidim una part. Si l'elisió és interna, els punts suspensius van entre paréntesis (...) o entre claudàtors [...]. Els punts suspensius de l'inici de la cita han de deixar un espai de separació respecte de la paraula a la qual precedixen, mentres que els de la part final no deixen dit espai de separació:

"... la llengua valenciana és una llengua neollatina [...] que evolucionà a partir del llatí vulgar en terres valencianes..."

e) Per a insinuar insults o paraules malsonants sense necessitat de fer-los explícits:

És un fill de p...

Està tot mal acabat: ¡Quina m... de treball!

8.7. ELS SIGNES D'INTERROGACIÓ: ¿?

Són uns signes d'entonació que s'usen tant al principi com al final del segment que expressa pregunta o dubte, siga un enunciat sancer o una part d'ell, per a facilitar la llectura i evitar possibles confusions:

¿Cóm te diuen?

A lo millor plou, ¿no?

Pero, ¿estàs dient-me que no vindràs al ball? Si t'has comprat un vestit nou i tot.

Sincerament, ¿creus que tens raons per a defendre't?

Ampar, ¿qué vols per a almorzar hui?

No s'usen els signes d'interrogació quan la pregunta és indirecta:

M'agradaria saber cómo tornà a sa casa.

8.8. ELS SIGNES D'ADMIRACIÓ O EXCLAMACIÓ: ¡!

Són uns signes d'entonació que s'usen tant al principi com al final del segment que expressa admiració, siga un fragment de l'enunciat, com ara una interjecció o una exclamació, o un enunciat sancer:

¡Quin poema més patriòtic!

¡Mare meua!

¡Ves-te'n a pastar fanc!

¡Caram! ¡Quina alegria em dones!

¡Ai!

¡Nyas, coca!

Francament, ¡quina alegria més gran!

A l'hora d'escriure diverses preguntes o exclamacions seguides podem tractar-les com a enunciats independents (*¡Alceu-vos! ¡Assenteu-vos! ¡Pegueu un bot!*) o com a parts

del mateix enunciat, cas en el que cada una d'elles anirà separada per una coma i únicament escriurem en majúscula la que encapçala la sèrie (*L'instructor no parava de donar ordens: “¡Alceu-vos!, ¡assenteu-vos!, ¡pegueu un bot!”*).

Quan un mateix enunciat és exclamatiu i interrogatiu a l'hora, ho representarem obrint l'oració en el signe d'admiració seguit immediatament del signe interrogatiu, i tancant-la en els dos signes en orde invers: *¡¿Qué fas aci?!*

8.9. LES COMETES (“ ”), (« »), (^)

Hi ha tres classes de cometes: les cometes dobles altes (“ ”), les cometes dobles baixes (« ») i les cometes simples (^).

8.9.1. Les cometes dobles altes (“ ”)

S'usen en els següents casos:

a) Per a senyalar les cites textuais:

El nostre Estatut d'Autonomia, en el seu article 6, diu: “La llengua pròpia de la Comunitat Valenciana és el valencià”.

b) Per a escriure títols d'articles, informes, conferències, discursos, comunicacions...:

La Secció de Llengua i Lliteratura Valencianes, en el seu “Informe sobre la llengua valenciana i propostes de revalencianisació”, ofereix un llistat de valencianismes.

c) Per a referir-se a les parts d'un llibre o document i citar els seus capítols:

El primer capítol de la gramàtica du com a títol “Fonètica i ortografia”.

d) Per a escriure els títols d'articles publicats en revistes, diaris, anuals...

En l'article “Llengua i cultura” de Vicent Giner se fa una bona definició de nació.

e) No és convenient posar cometes en els títols de llibres o periòdics ni per a escriure paraules estrangeres no adaptades al valencià, expressions iròniques o dits populars. En estos casos és preferible escriure'ls en cursiva. Dins d'un text en cursiva, com ara dins dels exemples que oferim a continuació, la manera de destacar estos tèmens (títols, paraules estrangeres...) és escriure'ls en lletra normal:

Per a més informació sobre esta qüestió, convé consultar el llibre La Real Senyera. Bandera Nacional dels Valencians.

El pivot del CB Lucentum jugà un pick and roll molt efectiu.

8.9.2. Les cometes dobles baixes (« »)

S'usen per a destacar una paraula o més dins d'un text que ya va entre cometes dobles altes. Si el text anara entre cometes dobles baixes s'usen les cometes dobles altes. En cas de no dispondre de cometes dobles baixes poden utilitzar-se les cometes simples.

El professor digué ben clar açò: “No crec que tingau cap de problema en trobar bibliografia sobre esta qüestió, pero vos recorde que podeu consultar l'article «Cent anys de filologia valenciana»”.

O també:

El professor digué ben clar açò: “No crec que tingau cap de problema en trobar bibliografia sobre esta qüestió, pero vos recorde que podeu consultar l'article `Cent anys de filologia valenciana`”.

8.9.3. Les cometes simples (` `)

S'usen en els següents casos:

a) Per a destacar dins del text el significat d'una paraula o locució:

Quan es diu que està eixamorat vol dir que està `un poc humit`.

b) En llenguatge periodístic acotant una paraula o locució que va en cursiva.

Els anys del `baby boom`.

c) Com ya s'ha dit adés, per a escriure una paraula o més dins d'un text que ya va entre cometes dobles altes o baixes.

8.10. ELS PARÉNTESIS ()

Els paréntesis s'usen en els següents casos:

a) Per a aportar informació complementària al text com ara dates, senyes, referències, aclariments...:

Xavier Casp naixqué en Carlet (València).

La primera edició del Tirant lo Blanch es feu en València (20 d'octubre de 1490).

La RACV (Real Acadèmia de Cultura Valenciana) ha inaugurat enguany el seu curs acadèmic en el saló del Consulat de la Llonja de València.

La bandera de tres colors (roig, vert i blanc) és el nou símbol del país.

b) Per a fer acotacions en obres de teatre:

Cento: (Indignat). Hui sabrem qui diu la veritat i qui la mentira.

Nela: (Plorant). Yo sempre dic la veritat. (Fent mutis). Ya vorem qui ment.

Cento: (Eixint corrent darrere d'ella). Vine aci, mentirosa.

c) Darrere d'una lletra que marca una enumeració; en este cas s'escriu a soles el paréntesis que tanca:

Les condicions per a que accepte la proposta són les següents:

a) Que totes les senyes siguen correctes.

b) Que els determinis de pagament es complixquen.

c) Que el pagament es realise enguany...

També es poden utilitzar en este cas uns altres signes, com ara comparança el guionet (-), el punt i guionet (-.), etc.

8.11. ELS CLAUDÀTORS []

Els claudàtors, també coneguts com a *corchets*, s'usen en els següents casos:

a) Per a senyalar una elisió en l'interior de la cita d'un text s'escriuen els claudàtors en tres punts suspensius dins [...]:

“En el segle XIX hi hagué una bona florada de lexicògrafs realment interessants per al valencià [...]. Els seus diccionaris són interessantíssims i han segut matèria constant de consulta”.

b) Per a intercalar en una cita un aclariment necessari per a que esta tinga sentit:

“Ací [en Alacant] no s'ha deixat mai de parlar valencià, encara que la castellanisació ha segut molt intensa, com en unes altres grans ciutats valencianes”.

c) Per a escriure part d'un text entre paréntesis quan el text ya està entre paréntesis:

*Segons el significat del verp, la presència del complement de règim pot resultar obligatòria (En estiu residix en Alacant, i no *En estiu residix), o no (Omplirem la piscina [d'aigua] en maig).*

Alternativament és possible usar un altre paréntesis dins d'un text que ne du u, sempre que no concórreguen els dos seguits:

(Omplirem la piscina (d'aigua) en maig): correcte.

*(*Omplirem la piscina d'aigua (en maig)*): incorrecte.

d) També s'usa per a fer transcripcions fonètiques:

S'escriu –ig en final de paraula, darrere de les vocals a, e, o, u: maig, vaig, lleig, veig, roig, goig, fuig, El Puig. En estos casos el dígraf -ig sona [tʃ], no s'ha de llegir ni pronunciar la -i-: [mátʃ, vátʃ].

8.12. EL GUIÓ (–)

El guió és un traç horisontal més llarc que el guionet (-). Mentre que el guionet té fonamentalment funcions de signe ortogràfic (els quals se descriuen en el capítol 6), el guió té funcions de signe de puntuació. A sovint se distingeix entre el guió mig (–) i el llarc (—).

Sol usar-se el guió mig en els següents casos:

a) Per a tancar aclariments o incisos. Els guions s'escriuen sense deixar espais junt a la primera i l'última paraula de l'incís que emmarquen, i separats un espai de la paraula anterior o posterior; no obstant, si en lloc d'una paraula hi haguera un altre signe de puntuació, tampoc se deixa espai entre els dos. Els incisos entre guions suponen un aïllament major respecte al text en el qual s'inserixen que si estigueren entre comes, però menor que si estigueren entre parèntesis:

És desig meu –si guanye prou diners enguany– comprar-me un coche nou.

S'ha d'escriure guió de tancament en els incisos encara que darrere d'ell aparega un altre signe de puntuació:

Eixe és el meu desig –si guanye prou diners enguany–.

b) Per a introduir un nou aclariment o incís en un text ja tancat entre parèntesis:

Per a conseguir més informació (els estudis existents –inclús en uns altres idiomes– són escassos), serà necessari realisar una visita de camp.

c) Per a emmarcar els comentaris de qui transcriu una cita textual:

«Resulta intolerable –indicà el conseller– que la finançació autonòmica siga tan injusta».

Sol usar-se el guió llarc en els següents casos:

a) En els diàlegs, al principi de la frase de cada interlocutor, sense mencionar el seu nom.

—Ixc ara de la faena i torne a ma casa.

—Puix benvengut siga qui a sa casa ve.

- b) Per a atribuir una tanda del diàlec a l'interlocutor corresponent; en este cas, no cal tancar el guionet en acabant del comentari del narrador, si no continua parlant el personage:

—*¿Quí toca a la porta aixina? —digué ell. (No és necessari escriure: —digué ell—).*

—*No puc més —exclamà en veu plorosa.*

En canvi, sí que van entre dos guions les paraules del narrador que interrompen l'intervenció d'un interlocutor:

—*No puc més —exclamà en veu plorosa—, deixeu-me en pau.*

L'intervenció del narrador s'inicia en minúscula, inclús si va darrere d'interrogació o exclamació. Si l'intervenció del personage continua, el signe de puntuació que correspon a l'enunciat se coloca despuix del guió de tancament, inclús si es tracta dels dos punts:

—*¡No puc més! —exclamà en veu plorosa—, deixeu-me en pau.*

—*¡No puc més! —exclamà en veu plorosa, i afegí—: ¡Són massa desgràcies en un dia!*

No obstant, si el comentari del narrador no atribuïx una tanda del diàlec en un verp de parla, sino que afig un detall narratiu, les paraules del personage es tanquen en un punt i l'incís del narrador s'inicia en majúscula:

—*No puc més. —Prengué el cigarret i es dirigí cara a la porta—. Necessite aire fresc.*

8.13. SIGNES DE PUNTUACIÓ I SIGNES D'ENTONACIÓ EN CONTACTE

- a) Els signes de puntuació com ara la coma, el punt, el punt i coma, els dos punts i els punts suspensius s'han d'escriure darrere de la paraula anterior, sense ninguna separació i deixant un espai en blanc ans de la paraula següent:

El conferenciant ho digué ben clar: investigar, treballar i sacrificar. Esta és l'única via. Els resultats ya es voran.

- b) Els signes d'interrogació i d'admiració, les cometes, els paréntesis i els claudàtors s'escriuen immediatament davant i darrere del text que contenen, van precedits per un espai en blanc i seguits per un espai en blanc o un altre signe de puntuació.

- c) Els punts suspensius poden anar seguits per una coma, punt i coma o dos punts, pero no de punt:

Soroll, guirigall, rialles..., tot se sentia des de ma casa.

- d) El punt de les abreviatures pot anar seguit per una coma, punt i coma o dos punts, pero no de punt ni de punts suspensius:

Ho duya tot per a fer la festa: refrescs, pasticets, saladets, etc., sense oblidar el vi i la mistela.

- e) Els signes d'interrogació i d'admiració poden anar immediatament davant d'una coma, d'un punt i coma i de dos punts, pero no poden anar seguits de punt. També van davant i darrere de punts suspensius o guions:

¿Cóm te diuen?, ¿se t'ha menjat la llengua el gat?, ¿no em dius res?

¡Si t'agarre...!

¿És correcte no pronunciar la er final –vos podeu preguntar–?

¿Tu creus que algú llig els llavis? Yo no m'ho puc creure.

- f) No és convenient ometre un guió quan fa de tancament d'un incís, encara que vaja seguit d'un punt i avant o punt i final, puix pot donar lloc a confusió:

Hemingway és considerat una eminència –si be a mi m'ha paregut sempre un mascliste que lloava l'estalinisme–. Ara pareix que alguns crítics el qüestionen.

- g) Podem introduir una cita o qualsevol atra enunciació dins del discurs principal fent us de diversos signes com les cometes, els claudàtors, els paréntesis o les ralles. Estos signes se denominen dobles perque, com els signes d'interrogació i els d'exclamació, estan formats per un signe que obri el discurs i un altre que el tanca.

No s'ha d' escriure coma, punt i coma, dos punts o punt immediatament davant del tancament de cometes, claudàtors, paréntesis o ralles, sino darrere d'ells, segons podem observar en el següent eixemple:

Puntuació incorrecta: *Chimo pensà: “Anfós deu d'estar esperant que li done alguna notícia.” No obstant, el derrotà la calor insoporable d'aquella vesprada avorrida, que semblava interminable –era juliol– i s'estomacà en el sofà disposat a fer una becadeta. (Trobe que era una persona que es deixava arrossegar fàcilment per la perea.)*

Puntuació correcta: *Chimo pensà: “Anfós deu d'estar esperant que li done alguna notícia”. No obstant, el derrotà la calor insoporable d'aquella vesprada avorrida, que semblava interminable –era juliol–, i s'estomacà en el*

sofà disposat a fer una becadeta. (Trobe que era una persona que es deixava arrossegar fàcilment per la perea).

- h) Sobre la concurrència del signe indicador de nota a peu de pàgina o de nota final en uns altres signes de puntuació, utilisarem el sistema anglés, consistent en situar la referència a la nota sempre darrere de la coma, el punt, el punt i coma, els dos punts, els punts suspensius, les cometes, els paréntesis o claudàtors, o els signes d'interrogació i exclamació, segons eixemplifiquen els següents casos:

*Atenent als resultats de les eleccions europees, ¿qué creu que passarà en les municipals?*¹⁵

¹⁵ *S'ha de considerar que l'interés entre abdós classes d'eleccions varia substancialment, lo que incidix decisivament en el percentage d'abstenció.*

*La grafia <y> és general en els clàssics valencians. La trobem per totes bandes en el Tirant lo Blanch, segons s'observa, per posar un cas, en la coneguda cita del pròlec: “[...] Me atrevire expondre no solament de lengua anglesa en portoguesa, mas encara de portoguesa en vulgar valenciana, per ço que la nacio d'on yo so natural sen puxa alegrar e molt ajudar per los tants e tan insignes actes com hi son”.*¹⁶

¹⁶ *Citem per l'edició paleogràfica de Maria dels Desamparats Cabanes Pecourt.*

Excepcionalment, si volem indicar que la nota afecta a una paraula concreta i no a tot un enunciat, posarem l'indicació de nota immediatament darrere del terme en qüestió:

“[...] Me atrevire expondre no solament de lengua anglesa en portoguesa, mas encara de portoguesa en vulgar valenciana, per ço que la nacio d'on yo¹⁷ so natural sen puxa alegrar e molt ajudar per los tants e tan insignes actes com hi son”.

¹⁷ *Aixina figura en l'edició original. La grafia “jo” supon una alteració injustificada de la fonètica del pronom personal de primera persona de singular.*

8.14. L'ASTERISC (*)

- a) Usem l'asterisc com a senyal d'una crida a peu de pàgina o al marge. La colocació de l'asterisc s'ajustarà als criteris generals d'indicador de nota:

*Atenent als resultats de les eleccions europees, ¿qué creu que passarà en les municipals?**

** L'entrevistador se referia a les eleccions municipals de 1999.*

- b) En les gramàtiques, l'asterisc colcat davant d'un enunciat indica un enunciat agramatical o incorrecte. Fem un us abundant d'ell en esta obra:

**Les cases estava pintades de roig.*

8.15. LA BARRA INCLINADA (/)

S'usa en estos casos:

- a) Per a indicar de manera resumida la relació d'oposició, de disjunció o d'opcionalitat entre dos tèmens:

En el parell home / dona l'oposició de gènere s'establix per mig de dos lexemes diferents.

Estimat/da Senyor/a:

- b) En els texts llegal, per a separar el número d'orde de l'any de legislatura o de promulgació d'una llei:

Llei 4/1983, de 23 de Novembre, sobre l'Us i Ensenyança del Valencià.

- c) Com a signe aritmètic de divisió o de fracció. A diferència dels demás signes d'operacions matemàtiques, no va escrita entre espais:

18/3 = 6

2/4 (dos quarts)

- d) En l'expressió de les dates, per a separar el dia, el més i l'any:

1/10/2013

- e) En l'escritura poètica en línea seguida, per a indicar la separació entre els versos:

Com diu Ausias March: "La velledat en valencians mal prova, / e no sé cómo yo faça obra nova".

- f) En algunes abreviatures:

100 km/h (100 quilómetros per hora)

C/ Alberich (carrer d'Alberich)

c/c (conte corrent)

- g) Per a delimitar una transcripció fonològica en obres llingüístiques:

El fonema vocàlic /a/ presenta obertura màxima i localisació central.

- h) Per a separar els subdominis en les direccions d'internet:

<http://diccionari.lenguavalenciana.com/general/>